

ستراتیژییه تی نوی بو پیشگرتن له کاریگه ریه کانی به رزبوونه وهی پله ی گهرما له سهر ئاسایشی خوراک جیهانی

به دوا داچوون: محه مه دی مشیر

له راپورتیکدا که مالمه پری ریکخراوی خوراک جیهانی (FAO) له ریکه وهی 10 ی ئەم مانگه دا بلاویکردۆته وه هاتوو " که دیاردی گۆرانی که شوه وهی گۆی زهوی یه کیکه له وه هه رشه ترسانا که له چهند سالی دا هاتوو دا به ره ورووی مرۆفایه تی ده بیته وه. ئەمەش توندترین هه رشه یه بو سهر ئاسایشی خوراک جیهانی چونکه کاریگه ری به هیزی هه یه له سهر به ره مه مپانی خوراک و توانا کانی دابیته کردن و سیسته مه کانی دابه شکردنی. و اچا وه پروانه ده کری ئەو گۆرانه نارێک و نائاسایانه ی پله کانی گهرماو بارینی باران و دووباره یه وهی وشکه سالی و توندوتیژی لافاوه کان به شیوه ی به رهنجامی درێژخایه ن کاریگه نه سهر جیگری سیسته مه کانی ژینگه ی کشتوکالی و کارایی و ئاستی به ره مه مپانی ئەو ژینگه یه له جیهاندا".

ئەو چهند دپه ری سهر وه له وه نامه یه دا هاتوو که ئەلیکساندر مۆله ره به ریوه به ری گشتی یاریده ده ری ریکخراوی ناوبراو به ئاماده یوونی 140 شارده ی نیوده وه تی له شاری رۆما و له ئەلقه یه کی کاردا به ناویشانی ((ستراتیژییه کانی گونجاندن و پلاندانان)) پیشکشی کردوو. هاوکاتی ئەمه مۆله ره له وه ئەلقه یه دا جه ختی کردۆته وه که پپو یسته به شیوه یه کی به رده وام کاربو ئەوه بکریته که پیشگری له هۆکاره کانی گۆرانی که شوه وه بکریته له ریکه ی به دیه پانی هاوکیشیه ک بو که مکردنه وهی گازه له نیو به رده کان وزیادکردنی توانا کانی مژینی گازه گهرمازاکان، ئەمهش به پپی قسه کانی مۆله ره کاریکی چاره نو سه زا وه پپو یسته ریوشوینی به په له بگریته به ره و ده ستوبرد بکریته بو هاوسه نگرینی ئەو دیارده یه وه ههروه ها دا هپانی ریگا چاره ی نوی بو پارسه نگرینی نیوان ریژه ی دانیشته وان و گونجاندنی سیسته مه کانی به ره مه مپانی خوراک و توانا کانی له راست به رگریکردنی ئاسه واره کانی ئەو دیارده یه.

(کشتوکال تاونبار و قوربانییه)

کاتیکی مه سه له که په یوه ندی به که شوه وه وه هه یه ئەو کشتوکال له لایه کیان تاونبار وه له لایه کی دیکه دا قوربانییه. مه زنده کراوه که ته نها که رتی سامانه ئاژه ئیه کان ریژه ی 18% ی گازه گهرمازاکان دهرده دات و له هه مان کاتیشتا له نیو بوردنی جه نگه ئەکان به رپرسه له دهرانی ریژه ی 18% ی گازی دووم ئوکسیدی کاربوئ بو نیو هه وا.

به پپی راپۆرتیه که ی ریکخراوی خوراک جیهانی باش به ریوه بوردنی به ره مه ی سامانه ئاژه ئیه کان و کرده کانی به ره مه مپانی کشتوکالی ئەگه ره په یوه ست بن به به ریوه بوردنیکی باشت و گونجاو له که رتی جه نگه ئەکاندا، ئەو ده کری دهره نجامی زۆر باش بیته ده ست له م بواره داو، له لایه کی دیکه شدا ده کری له ریکه ی گرته به ری شیوازی به کاربردنی باشتی زهوییه کشتوکالییه کان، بو وینه شیوازی کشتوکالی (الزراعه الصونیه)، که یارمه تیده ره بو فه تیس کردنی بریکی زۆری کاربوئ له نیو خاکدا، دهره نجامی باش وه ده ست بیته بو پیشگرتن له دیاردی به رزبوونه وهی پله ی گهرما ی گۆی زهوی.

له لایه کی دیکه ی راپۆرتی ناوبرا دا هاتوو که " به ره مه مپانی برنج سه رچاوه یه کی دیکه ی سه ره کییه بو ئەو گازانه ی دهره نجامی فه تیس بوونی گهرما (الاحتباس الحراری) دروست ده بن، له وانه شه گه وره ترین سه رچاوه بیته بو به ره مه مپانی گازی (میسین) ی سروشتی که سالانه له نیوان 50- 100 ملیۆن (تهن -مه تر) له پارچه زهوییه کی 130 ملیۆن هیکتاری دهرده دات که برنجی لیده چیتریت. له هه مان کاتیشتا دۆخی که شوه وهی نائاسایی و توندوتیژی بۆی هه یه به ره مه مپانی برنج بخته مه ترسییه وه، له کاتیکی که پپداویستی خوراک پتر له نیوه ی دانیشته وانی جیهان وه کو قوتی سه ره کی دابین ده کات. وه کی یه کی که له ریکه ی گهرمازاکان ریکخراوی ناوبراو مه زنده ده کات که له ریکه ی گشتاندنی ناشتنی جووری چاککراو و هه مه ره نگی برنج که به رگه ی سویری ده کریته، ده کری کاریگه ری ئاسه واره کانی گوشاری گۆرانی که شوه وه سوکتریکریته وه ئەم ریکه چاره یه ش له لایه ن خودی ریکخراوه که وه سه ره که وتوانه پپه وکراره له و کیلگانه ی به کاره ساتی تسو نامی له سالی 2004 دا زیانیان پپه ییوو. ههروه ها به کاره پانی هه ندی جووری برنج که چاکسازی کراون و هیزی به رگریکردنیان به رزه وه به ره مه مه که شیان زۆتره و ته نها له یه ک هیکتار زهوییدا نزیکه ی 4 تهن به ره مه ده به خشن و له کیلگه کانی (به نگلادیش) تافیکراونه ته وه، که له ویدا گرفتی دووباره یه وهی لافاویان هه یه، ده کری وه کی ریکه چاره یه ک سوودی لیوهر بگریته.

رېځاچاره دیکه ی گرنگ که له و راپورته دا ناماژدی پیکراوه نه و دیکه که به کاره یانی به رفراوان و خیرای سهرچاوه کانی سووتهمه نی زیندوو(الوقود الحیوی)دشی یارمه تیدربیت بؤ که مکړدنه و دی ریژدی نه و گازانه ی دهره نجامی قه تیسبوونی گهرما دینه به ره هم به جوړیک دؤخی ناسایشی خوراکي جیهانی و پارسنتی ژینگه له به کاره یانیاندا و دکو هؤکاری که وهه ری ره چاوبکړین.

(رؤلی ریکخراوی FAO)

له کؤتایی راپورته که دا ریکخراوی ناوبراو روونیکردؤته وه که گؤرانی که شو هه و ا دیار دیکه کی جیهانی به لآم تایبه تمه ندی خوجیی و هه ریمایه تی هه به و پیویسته هه موو لایه نه کانی له به رچاوبگریټ و ناماده سازی بؤ بکړیت.

نه لیکسانده مؤله له باره ی رؤلی FAO روونیکردؤته وه که ریکخراوه که یان" به کړده یارمه تی ولاتانی نه ندام ددات، به تایبه تیش ولاته په رسته ی نه کان تاو دکو بتوان رووبه پرووی کاریگه ریبه نیگه تیغه کانی گؤرانی که شو هه و ا بینه وه به سهر کشتوکاډ و جهنگه ل و سامانی ماسی "دا. نه مهش واتای نه و دیکه که یارمه تی دانیشتون بدن تاکو سیسته مه کانی کشتوکالیان بگونجین له گه ل بارودؤخه گؤراوه کاند ا. هه وله کانی ریکخراوی ناوبراو به پیی قسه کانی مؤله له وه دا چر دهبیته وه که " ریکخراوه داهینرا و پیشکesh بکات هاوکاتی خسته پرووی شیوازی هاوجی له که رتی کشتوکاډا و دکو: پراکتیزه کړدی سیسته می هه مه رهنکی به روبومه کشتوکالییه کان له ریکه ی دابینکړدی جوړگه لیك که به رگه ی زیاتری گهرما و بارانی زورتر بگرن، نه مه له لایه کیان له لایه کی دیکه دا (مؤله ر) له و نامه یی که پیشکesh کردوه روونیکردؤته وه که پیشبینی کړدی رووداوه کان و ناراسته توندروکان له ریکه ی کؤکړدنه و دی به یانات و پیشخستنی نامیره کانی تایبه ت به کؤکړدنه و دی زانیاری و به رده ستبوونیان یارمه تیدرن بؤ به دیه یانی گونجاندنی سیسته مه کانی کشتوکاډ له گه ل نه و بارودؤخه گؤراوانه دا، نه مهش بواریکی گرنگی دیکه به که پیویستی به هه ول و بایه خی پتر هه به.